

بررسی عوامل استرس‌زای آموزش بالین دانشجویان مامایی دانشگاه آزاد اسلامی خراسان شمالی

رؤیا جاجوندیان^۱، میترا مهدویان^۲، اکرم اصلانی^۳، سمیه مکوندی^۴، لیلا کریمی^۵

۱. کارشناسی ارشد، فیزیولوژی، گروه پرستاری، دانشکده پرستاری مامایی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد بجنورد، بجنورد، ایران.
۲. دکترای تخصصی، بهداشت باروری، گروه مامایی، دانشکده پرستاری مامایی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد بجنورد، بجنورد، ایران.
۳. کارشناسی ارشد، مامایی، گروه مامایی، دانشکده پرستاری مامایی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد بجنورد، بجنورد، ایران.
۴. دکترای تخصصی، بهداشت باروری، گروه مامایی، گروه مامایی، دانشکده پرستاری مامایی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد اهواز، اهواز، ایران.
۵. دکترای تخصصی، بهداشت باروری، گروه پرستاری، دانشکده پرستاری مامایی، دانشگاه علوم پزشکی بقیه‌الله، تهران، ایران.

چکیده

نویسنده مسئول: میترا مهدویان، گروه مامایی، دانشکده پرستاری مامایی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد بجنورد، بجنورد، ایران.

ORCID:
0000-0003-4381-7902

Email:
mitramahdavian1971@gmail.com

مقدمه: خدمات رشته مامایی در بردارنده سلامت جامعه است. دانشجویان این رشته علاوه بر تنش‌های محیط آموزشی در معرض تنش‌های محیط بالینی هم قرار دارند. با توجه به اهمیت آموزش مامایی، تحقیق حاضر با هدف تعیین عوامل استرس‌زا در آموزش بالینی دانشجویان مامایی انجام گردید.

روش‌ها: این مطالعه مقطعی به صورت مبتنی بر هدف در پاییز ۱۴۰۰ انجام شد. ابزارهای تحقیق شامل پرسشنامه‌ی اطلاعات فردی و پرسشنامه‌ی بررسی عوامل تنش‌زا در آموزش بالین شامل عوامل تنش‌زا در هشت حیطه بود که بین ۸۵ دانشجوی مامایی استان خراسان شمالی، توزیع گردید. سپس داده‌ها از طریق نرم‌افزار آماری SPSS و شاخص‌های آماری میانگین و انحراف معیار و توزیع فراوانی و کای اسکور تجزیه و تحلیل گردید.

یافته‌ها: از ۸۵ دانشجو، ۸۰ نفر پرسشنامه‌ها را تکمیل کردند. عوامل استرس‌زای بالین به صورت کلی با نمره ۱۸۹ در رتبه استرس کم قرار گرفت. حیطه‌های احساسات ناخوشایند و تجربیات بالینی، بیمار، محیط آموزشی، مهارت دانشجو به ترتیب با نمرات ۱۹۶، ۱۴۵، ۱۷۴ و ۱۷۱ در رتبه با استرس کم و حیطه‌های مربی بالینی و تجربیات بالینی با نمرات ۲۲۵ و ۲۵۴ در رتبه با استرس متوسط و حیطه‌ی شخصیت دانشجو با نمره ۱۳۲ در رتبه بدون استرس قرار گرفت.

نتیجه‌گیری: با توجه به میزان استرس بالاتر در حیطه‌های مربی بالینی و تجربیات بالین، برای کاهش تنش لازم است، با منابع تنش‌زا مقابله شده تا دانشجویان بتوانند پس از فراغت از تحصیل به عنوان یک نیروی با ثبات و کارآمد به انجام وظایف بپردازند. **کلیدواژه‌ها:** عوامل استرس‌زا، آموزش بالینی، دانشجویان مامایی.

نوع مقاله: پژوهشی

دریافت مقاله: ۱۴۰۱/۲/۲ پذیرش مقاله: ۱۴۰۱/۶/۳۰

ارجاع: جاجوندیان رؤیا، مهدویان میترا، اصلانی اکرم، مکوندی سمیه، کریمی لیلا. بررسی عوامل استرس‌زای آموزش بالین دانشجویان مامایی دانشگاه آزاد اسلامی خراسان شمالی. راهبردهای توسعه در آموزش پزشکی. ۱۴۰۱؛

۶۴-۵۴(۱)۸

مقدمه

منابع انسانی سنگ بنای نظام سلامت را تشکیل می‌دهد و پرسنل مامایی به عنوان بخشی جدایی‌ناپذیر از منابع انسانی نقش عمده‌ای در ارتقای سلامت جامعه ایفا می‌کنند. دانشکده‌های مامایی موظف به تربیت کادر حرفه‌ای هستند که بتوانند در ارائه خدمات بهداشتی و شکل دادن به سیاست‌های بهداشتی مؤثر باشند (۱). مامایی یک حرفه‌ی چالش برانگیز عاطفی است و آموزش آکادمیک مامایی به ویژه یادگیری بالینی چالش‌های خاص خود را دارد. مامایی به عنوان شاخه‌ای از پزشکی دارای نقش‌های بسیار گسترده‌ای است که خدمات آن موجب حفظ و ارتقای سطح سلامت جامعه می‌گردد. دانشجویان مامایی با تجربیات استرس‌زا به ویژه مربوط به مربی و ویژگی‌های محیط بالینی مواجه می‌شوند که می‌تواند بر توانایی‌های نظری و عملی آن‌ها تأثیر بگذارد. با توجه به حساسیت این رشته و درصد بالای نیاز به مهارت‌های تخصصی و تکنیک‌های بالینی و همچنین فوریت داشتن بسیاری از اقدامات در مامایی، اطمینان از دستیابی به اهداف آموزش بالینی در دوره کارشناسی مامایی ضرورت دارد (۲).

آموزش مامایی براساس یافته‌های علمی - نظری و همین‌طور آمادگی بالینی می‌باشد که بر دانش و مهارت‌های ضروری برای ارایه مستقل مراقبت‌های اولیه، مراقبت از زنان و نوزادان در نظام سلامت تمرکز دارد. آموزش بالینی بخش اساسی و مهم آموزش مامایی را تشکیل می‌دهد. در این مرحله از آموزش آموخته‌ها به عمل در می‌آیند؛ مهارت‌ها آموزش داده می‌شوند و می‌توان واقعیت‌های موجود در محیط کار را به فراگیران تفهیم نمود (۳). آموزش بالینی قصد دارد با تلفیق آموزش‌های تئوری مهارت‌های ذهنی، روانی - حرکتی لازم برای مراقبت از بیمار، تصمیم‌گیری بالینی استفاده از تفکر خلاق در حل مسئله و نهایتاً استقلال حرفه‌ای را در دانشجوی امروز و کارکنان فردا فراهم کند. هرچه آموزش بالینی پربارتر باشد، آموزش با شتاب و کیفیت مناسب‌تری پیش خواهد رفت (۴).

تنش عاملی است که با تغییر در ثبات درونی بدن سبب اختلال و دگرگونی در نظم بدن می‌گردد. تنش به عنوان جزء لاینفک زندگی است و به صورت فرآیند پیش‌رونده می‌تواند تأثیرات مثبت یا منفی در صلاحیت عملکردی و سلامتی فرد داشته باشد. دانشجویان علوم پزشکی در طول دوره تحصیل با تنش‌های زیادی مواجه می‌گردند که

می‌تواند روی یادگیری و موفقیت بالینی دانشجویان اثرات منفی داشته و عملکرد صحیح آن‌ها را تحت‌الشعاع قرار دهد و سبب افت تحصیلی و بروز رفتارهای نامطلوب و اختلالات جسمی در دانشجویان گردد (۲، ۴).

تحقیقات نشان می‌دهند که دانشجویان علوم پزشکی از جمله دانشجویان پرستاری و مامایی در طول تحصیل خود عوامل تنش‌زای زیادی را تجربه می‌کنند. از آن جایی که مامایی حرفه‌ای پر تنش است، آموزش و یادگیری تجربه‌ای تنش‌آور، دانشجویان این رشته علاوه بر تنش‌های محیط آموزشی در معرض تنش‌های محیط بالینی قرار دارند. مطالعات نشان داده‌اند که اگر دانشجویان تنش را به مثابه یک مبارزه احساس کنند، انگیزه آن‌ها جهت یادگیری افزایش می‌یابد اما اگر آن‌ها تنش را به عنوان یک تهدید درک کنند روی فرآیند یادگیری آن‌ها تأثیر سوء خواهد گذاشت. هم‌چنین استرس یک پدیده‌ای است که بر ارتباط بین شخص و محیط متمرکز است. استرس " پاسخ فرد به محرک و تعامل بین شخص و محیط " تعریف می‌شود. اغلب اتفاق نظر دارند که استرس، فرد را وادار می‌کند تا در جهت تغییر موقعیت خود و یا سازش با آن گام بردارد که می‌تواند مؤثر یا نامؤثر باشد (۵-۷).

اغلب مطالعات انجام شده در این زمینه نشان می‌دهد که بین تئوری و بالین فاصله بسیار زیاد وجود دارد (۸). نتایج بسیاری از مطالعات در ایران حاکی از شکاف نسبتاً عمیقی در روند آموزش نظری و عملکرد بالینی دانشجویان مامایی است. بر این اساس، آموزش بالینی موجود، توانایی لازم برای دستیابی به صلاحیت بالینی مناسب را به دانشجویان منتقل نمی‌کند (۹).

با توجه به اهمیت شناخت محیط آموزش بالینی و فاکتورهای استرس‌زای آن در پیشگیری از نتایج نامطلوب و این که این استرس‌ها، دست نیافتن به اهداف آموزشی و تربیت افراد ماهر برای ارتقای سطوح مختلف خدمات مراقبتی را به دنبال دارد و با توجه به این که علاقه به بررسی محیط یا فضای روحی - روانی، اجتماعی آموزشی افزایش یافته و در سال‌های اخیر بسیاری از دانشکده‌های پرستاری مامایی تمایل به ارزیابی وضعیت آموزش بالینی را از مهمترین برنامه‌های خود قرار داده‌اند، به نظر می‌رسد اولین قدم جهت ارتقای کیفیت، شناخت عوامل استرس‌زا و

برای تعیین وضعیت آموزش بالینی واحدهای مورد پژوهش، جمعاً ۶۵ گویه در نظر گرفته شده که به پاسخ‌های اصلاً (۱ نمره)، کم (۲ نمره)، متوسط (۳ نمره)، زیاد (۴ نمره)، خیلی زیاد (۵ نمره) تعلق گرفت، بنابراین، حداقل نمره به دست آمده ۸۰ و حداکثر ۴۰۰ بود و طبقه‌بندی وضعیت آموزش بالینی در هر آیتام و کلی به صورت دامنه نمرات ۱۴۳-۸۰ اصلاً، ۲۰۷-۱۴۴ کم، ۲۷۱-۲۰۸ متوسط، ۳۳۵-۲۰۹ زیاد و ۴۰۰-۳۳۶ خیلی زیاد طبقه‌بندی گردید.

پرسشنامه به کرات در پژوهش‌های مختلف در ایران استفاده شده ولی مجدداً روایی پرسشنامه به روش اعتبار محتوا، توسط اساتید مامایی و پرستاری تأیید شد بدین ترتیب که پرسشنامه در اختیار اساتید حوزه قرار داده شد و از آن‌ها در مورد اعتبار پرسشنامه نظرخواهی گردید و همچنین تعاریف عملیاتی مربوط به محتوای سؤالات بیان شد سپس از آن‌ها خواسته شد تا هریک از سؤالات را براساس طیف سه بخشی لیکرت شامل: گویه ضروری است، گویه مفید است ولی ضروری نیست، گویه ضرورتی ندارد، طبقه‌بندی کنند. پایایی آن نیز به روش آزمون مجدد با ضریب همبستگی ۰/۹۲ محاسبه و مورد تأیید قرار گرفت. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از نرم‌افزار آماری SPSS نسخه ۲۳ و به منظور توصیف داده‌ها از شاخص‌های آماری میانگین و انحراف معیار و توزیع فراوانی و بررسی ارتباط بین داده‌ها از کای اسکور استفاده گردید.

یافته‌ها

در پژوهش حاضر میانگین سنی دانشجویان $22/56 \pm 0/978$ سال بود. ۶۱/۳ درصد نمونه‌ها مجرد و ۳۸/۸ درصد متأهل بودند. ۷۱/۳ درصد دانشجویان ساکن خوابگاه و ۲۸/۷ درصد غیر خوابگاهی بودند. بین میزان تنش و وضعیت تأهل، خوابگاهی و غیر خوابگاهی و ترم تحصیلی دانشجویان ارتباط آماری معنی‌داری وجود نداشت ($P\text{-Value} > 0/05$) حیطة مری در کل از نظر میزان استرس با نمره ۲۲۵ متوسط ارزیابی گردید. در این حیطة وجود ارتباط غیر مؤثر بین مری و دانشجویان با عدد ۲۸۱ بالاترین عامل استرس‌زا بود (جدول ۱).

مشکل‌ساز آموزش بالین می‌باشد و چون دانشجویان به عنوان دریافت‌کنندگان خدمات آموزشی، بهترین منبع برای شناسایی مشکلات آموزش بالینی هستند و حضور و تعاملی مستقیم و بی‌واسطه با این فرآیند دارند، پس برای بهبود شرایط می‌توان از این گروه در این جهت استفاده بهینه را برد.

تحقیق حاضر با هدف بررسی عوامل استرس‌زا در آموزش بالینی دانشجویان مامایی انجام گردید تا با مشخص شدن منابع تنش‌زا، محدود نمودن آن و یا بالا بردن سطح آگاهی علمی و حرفه‌ای دانشجویان، شرایط تنش‌زا در محیط‌های آموزش بالینی تعدیل گردد و روش‌های مقابله با استرس‌های موجود به دانشجویان آموزش داده شود تا از عواقب آن پیشگیری شود.

مواد و روش‌ها

مطالعه حاضر از نوع توصیفی - مقطعی بود که در پاییز ۱۴۰۰ پس از کسب مجوز و با هماهنگی دفتر توسعه آموزش پزشکی بین ۸۵ دانشجوی مامایی ترم ۳ و بالاتر استان خراسان شمالی انجام شد. روش نمونه‌گیری مبتنی بر هدف بود و جامعه‌ی پژوهش با نمونه مطالعه برابر بود. معیار ورود به پژوهش داشتن حداقل یک ترم تجربه کارآموزی بود و پرسشنامه‌ها از طریق الکترونیک در دسترس دانشجویان قرار گرفت.

ابزارهای تحقیق شامل: پرسشنامه اطلاعات فردی دانشجویان، پرسشنامه بررسی عوامل تنش‌زا در آموزش بالینی که شامل عوامل تنش‌زا مشتمل بر هشت حیطة، تحت عنوان: عوامل تنش‌زا مربوط به مری بالینی ۱۰ گویه، عوامل مربوط به مهارت دانشجو ۷ گویه، عوامل مربوط به شخصیت دانشجو ۱۱ گویه، عوامل تنش‌زا مربوط به حیطة بالین ۱۱ گویه، عوامل تنش‌زا مربوط به احساسات ناخوشایند ۷ گویه، عوامل تنش‌زا مربوط به تجربیات بالینی ۱۱ گویه، عوامل مربوط به بیمار ۶ گویه و عوامل مربوط به محیط آموزشی ۹ گویه بود. میزان تنش‌آور بودن هر کدام با عبارات خیلی زیاد، زیاد، متوسط، کم و اصلاً تعریف شد و به هر گویه با مقیاس لیکرت از شماره ۱ اصلاً و حداکثر شماره ۵ خیلی زیاد نمره داده شد و با توجه به نظر دانشجویان امتیازی تعلق خواهد گرفت. نمره بیشتر نشان‌دهنده تنش بیشتر در آن حیطة می‌باشد (۱۱، ۱۰).

جدول ۱- مقایسه میانگین و انحراف معیار، توزیع فراوانی و نمره عوامل تنش‌زا مربوط به حیطه مربی در دانشجویان مامایی

نمره / رتبه	میانگین $\pm$ انحراف معیار	خیلی زیاد (۵)		زیاد (۴)		متوسط (۳)		کم (۲)		اصلاً (۱)		حیطه مربی	
		درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد		
کم	۱۹۸	۲/۴۸±۰/۵۰۳	-	-	-	-	۴۷/۵	۳۸	۵۲/۵	۴۲	-	-	تذکر مربی در حضور بیمار و پرسنل
کم	۱۶۰	۲/۳۰±۰/۴۶۱	-	-	-	-	۳۰	۲۴	۷۰	۵۶	-	-	ترس از ارزشیابی دانشجو در حضور دیگران
کم	۱۶۷	۲/۰۹±۰/۵۳۲	-	-	-	-	۱۸/۸	۱۵	۷۱/۳	۵۷	۱۰	۸	پرسش و پاسخ مربی در حضور دیگران
کم	۱۶۰	۲/۳۹±۰/۴۹۰	-	-	-	-	۳۸/۸	۳۱	۶۱/۳	۴۹	-	-	استرسی بودن خود مربی
کم	۱۶۰	۲/۹۶±۰/۸۸۷	-	-	۲۸/۷	۲۳	۳۸/۸	۳۱	۳۲/۵	۲۶	-	-	علم حمایت مربی از دانشجو حین بروز مشکل
زیاد	۲۸۱	۳/۵۱±۰/۵۰۳	-	-	۵۱/۲	۴۱	۴۸/۸	۳۹	-	-	-	-	وجود ارتباط غیر موثر بین مربی و دانشجویان
متوسط	۲۱۷	۳/۲۹±۰/۴۵۵	-	-	۲۸/۷	۲۳	۷۱/۳	۵۷	-	-	-	-	سلیقه‌ای ارزشیابی کردن مربی
متوسط	۲۶۱	۳/۲۶±۰/۸۰۷	-	-	۴۸/۸	۳۹	۲۸/۷	۲۳	۲۲/۵	۱۸	-	-	سرزنش دانشجو توسط مربی در حضور دیگران
متوسط	۲۵۶	۳/۲۰±۰/۴۰۳	-	-	۲۰	۱۶	۸۰	۶۴	-	-	-	-	سلب استقلال دانشجو توسط مربی
متوسط	۲۰۶	۲/۵۷±۰/۴۹۷	-	-	-	-	۵۷/۵	۴۶	۴۲/۵	۳۴	-	-	علم آگاهی از نحوه ارزشیابی
متوسط	۲۲۵	۲/۸۰۵±۰/۸۸۳	-	-	۱۷/۷۵	۱۴	۴۶	۳۷	۳۵/۲۵	۲۹	-	-	کلی

حیطه شخصیت دانشجو در کل با نمره ۱۳۲ بدون میزان استرس ارزیابی گردید. در این حیطه نداشتن اعتماد به نفس با نمره ۲۲۵ بالاترین عامل استرس بود.

حیطه مهارت دانشجو در کل با نمره ۱۷۱ با میزان استرس کم ارزیابی گردید. در این حیطه ترس از موارد ناشناخته با نمره ۲۶۲ بالاترین عامل استرس بود.

آزاد و دولتی و نبود رخت‌کن برای دانشجویان مامایی هم از موارد ایجاد استرس بالا بود (جدول ۲).

حیطه بالین در کل با نمره ۲۵۴ با میزان استرس متوسط ارزیابی گردید. برخورد بد پزشکان با نمره ۳۴۱ بالاترین عامل استرس‌زا بود. تبعیض بین دانشجویان مامایی و سایر رشته‌ها، تبعیض بین دانشجویان مامایی دانشگاه

جدول ۲- مقایسه میانگین و انحراف معیار، توزیع فراوانی و نمره عوامل تنش‌زا مربوط به حیطه بالین در دانشجویان مامایی

نمره / رتبه	میانگین $\pm$ انحراف معیار	خیلی زیاد (۵)		زیاد (۴)		متوسط (۳)		کم (۲)		اصلاً (۱)		حیطه بالین	
		درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد		
زیاد	۲۷۳	۳/۴۱±۰/۴۹۵	-	-	۴۱/۳	۳۳	۵۸/۸	۴۷	-	-	-	-	بی‌احترامی کادر بخش به دانشجو
خیلی زیاد	۳۴۱	۲/۶۱±۰/۴۹۰	-	-	-	-	۶۱/۳	۴۹	۳۸/۸	۳۱	-	-	برخورد بد پزشکان
کم	۲۰۱	۲/۵۰±۰/۹۰۰	-	-	۱۸/۸	۱۵	۲۲/۵	۱۸	۵۰	۴۰	۸/۸	۷	برخورد بد سوپروایزر
متوسط	۲۶۲	۳/۴۰±۰/۸۸۹	-	-	۵۸/۸	۴۷	۲۲/۵	۱۸	۱۸/۸	۱۵	-	-	نبودن اتاق کنفرانس
متوسط	۲۳۰	۲/۸۸±۰/۵۶۰	-	-	۱۰	۸	۶۷/۵	۵۴	۲۲/۵	۱۸	-	-	شلوغی بخش
متوسط	۲۱۰	۲/۸۱±۰/۳۹۳	-	-	-	-	۸۱/۳	۶۵	۱۸/۸	۱۵	-	-	برخورد بد پرسنل
کم	۱۴۶	۱/۸۳±۰/۵۹۱	-	-	-	-	۱۰	۸	۶۲/۵	۵۰	۲۷/۵	۲۲	کمبود امکانات و وسایل موجود در بخش
کم	۱۳۷	۱/۸۱±۰/۵۵۵	-	-	-	-	-	-	۷۱/۳	۵۷	۲۸/۷	۲۳	تعداد زیاد دانشجویان در بخش
زیاد	۲۹۷	۳/۷۱±۰/۴۵۵	-	-	۷۱/۳	۵۷	۲۸/۷	۲۳	-	-	-	-	تبعیض بین دانشجویان مامایی و سایر رشته‌ها
زیاد	۲۸۱	۳/۵۱±۰/۵۰۳	-	-	۵۱/۲	۴۱	۴۸/۸	۳۹	-	-	-	-	تبعیض بین دانشجویان مامایی دانشگاه آزاد و دولتی
زیاد	۳۰۵	۳/۸۱±۰/۳۹۳	-	-	۸۱/۳	۶۵	۱۸/۸	۱۵	-	-	-	-	نبود رخت‌کن برای دانشجویان مامایی
متوسط	۲۵۴	۳/۲/۲±۰/۵۱	-	-	۳۰	۲۴	۳۷/۷۲	۳۰	۲۵/۶۸	۲۰	۵/۹۰	۴	کلی

و درد کشیدن بیماران در لیبر، ترس از مرگ جنین و مادر از استرس بالاتری برخوردار بودند. حیطه تجربیات بالینی با نمره ۱۹۶ با استرس کم ارزیابی

حیطه احساسات ناخوشایند با نمره ۱۹۶ با استرس کم ارزیابی شد. در این حیطه نداشتن مهارت بالینی در آموخته‌های ترم‌های پیش، بی‌قراری

شد. ولی عدم توانایی کنترل مرحله دوم زایمان با نمره ۲۷۳ از بالاترین عوامل استرس‌زا بود. عدم توانایی انجام کنترل مرحله اول زایمان و انجام رویه‌های تهاجمی مثل رگ‌گیری یا سوند با نمره ۱۳۰ از موارد بدون استرس بود (جدول ۳).

جدول ۳- مقایسه میانگین و انحراف معیار، توزیع فراوانی و نمره عوامل تنش‌زا مربوط به حیطه تجربیات بالینی در دانشجویان مامایی

نمره /رتبه	میانگین $\pm$ انحراف معیار	خیلی زیاد (۵)		زیاد (۴)		متوسط (۳)		کم (۲)		اصلاً (۱)		حیطه تجربیات بالینی	
		درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد		
کم	۱۵۲	۱/۹۰ $\pm$ ۰/۳۰۲	-	-	-	-	-	-	۹۰	۷۲	۱۰	۸	عدم توانایی انجام اپی‌زیاتومی
متوسط	۲۱۶	۲/۳۰ $\pm$ ۰/۴۶۱	-	-	-	-	۷۶	۵۶	۳۰	۲۴	-	-	عدم توانایی ترمیم برش اپی‌زیاتومی
متوسط	۲۰۸	۲/۴۱ $\pm$ ۰/۴۹۵	-	-	-	-	۵۹/۸	۴۸	۴۰/۲	۳۲	-	-	عدم توانایی کنترل بیماربان پرخطر
متوسط	۲۱۶	۲/۹۸ $\pm$ ۰/۸۷۳	-	-	۲۰/۸	۱۵	۳۱	۲۶	۴۸/۸	۳۹	-	-	عدم توانایی انجام توشه واژینال
اصلا	۱۳۰	۲/۶۳ $\pm$ ۰/۴۸۷	-	-	-	-	-	-	۶۲/۵	۵۰	۳۷/۵	۳۰	عدم توانایی انجام کنترل مرحله اول زایمان (لیبر)
زیاد	۲۷۲	۲/۶۸ $\pm$ ۰/۶۵۲	۱۸/۸	۱۵	۲۰	۱۶	۶۱/۳	۴۹	-	-	-	-	عدم توانایی کنترل مرحله دوم (خروج جنین)
کم	۲۰۲	۲/۰۱ $\pm$ ۰/۶۲۶	-	-	-	-	۴۷/۵	۳۸	۴۲/۵	۳۴	-	-	عدم توانایی کنترل مرحله سوم (خروج جفت)
کم	۱۶۰	۱/۹۰ $\pm$ ۰/۳۰۲	-	-	-	-	-	-	۹۰	۷۲	۱۰	۸	عدم توانایی کنترل مرحله چهارم
اصلا	۱۳۰	۱/۶۳ $\pm$ ۰/۴۸۷	-	-	-	-	-	-	۶۲/۵	۵۰	۳۷/۵	۳۰	ترس انجام رویه‌های تهاجمی مثل رگ‌گیری یا سوند
متوسط	۲۶۴	۲ $\pm$ ۰/۴۵۰	۱۰	۸	۱۰	۸	۸۰	۶۴	-	-	-	-	عدم توانایی ترمیم پارگی‌های کانال زایمان
کم	۲۰۲	۲/۵۸ $\pm$ ۰/۴۹۷	-	-	-	-	۵۷/۵	۴۶	۴۲/۵	۳۴	-	-	عدم امکان کاربرد تئوری در عمل
کم	۱۹۶	۲/۱۵۶ $\pm$ ۲/۴۲۵	۲/۶۱	۲	۴/۴۳	۳	۳۷/۱۵	۳۱	۴۶/۲۵	۳۷	۸/۶۳	۷	کلی

حیطه بیمار مراقبت ناکافی بیماربان با نمره ۱۴۵ با استرس کم ارزیابی شد. در این حیطه برخورد بد بیمار و همراهی با نمرات ۱۱۱ و ۱۰۳ از موارد بدون استرس بود. حیطه‌ی محیط آموزشی با نمره ۱۷۴ با استرس کم ارزیابی شد. روشن نبودن اهداف از بالاترین عوامل استرس در این حیطه بود (جدول ۴).

جدول ۴- مقایسه میانگین و انحراف معیار، توزیع فراوانی و نمره عوامل تنش‌زا مربوط به حیطه محیط آموزشی در دانشجویان مامایی

نمره /رتبه	میانگین $\pm$ انحراف معیار	خیلی زیاد (۵)		زیاد (۴)		متوسط (۳)		کم (۲)		اصلاً (۱)		حیطه محیط آموزشی	
		درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد		
کم	۱۸۵	۳/۳۱ $\pm$ ۰/۶۴۸	-	-	-	-	۴۱/۳	۳۳	۴۸/۸	۳۹	۱۰	۸	عدم تطابق آموخته‌های تئوری و بالینی کارآموزی
اصلا	۱۳۵	۱/۶۹ $\pm$ ۰/۴۶۶	-	-	-	-	-	-	۶۸/۸	۵۵	۳۱/۳	۲۵	سرگردانی در کارآموزی
زیاد	۳۰۴	۳/۸۰ $\pm$ ۰/۴۰۳	-	-	۸۰	۶۴	۲۰	۱۶	-	-	-	-	روشن نبودن اهداف
اصلا	۱۳۶	۱/۶۸ $\pm$ ۰/۴۷۱	-	-	-	-	-	-	۶۷/۵	۵۴	۳۲/۵	۲۶	زیادی ساعات کارآموزی
متوسط	۲۷۳	۳/۴۱ $\pm$ ۰/۴۹۵	-	-	۴۱/۳	۳۳	۵۸/۸	۴۷	-	-	-	-	عدم وجود امکانات رفاهی در محیط بالینی
کم	۱۸۴	۲/۲۸ $\pm$ ۰/۴۴۹	-	-	-	-	۲۷/۵	۲۲	۷۲/۵	۵۸	-	-	علمی کار نکردن در بالین به علت کمبود امکانات
اصلا	۱۲۹	۱/۶۱ $\pm$ ۰/۴۹۰	-	-	-	-	-	-	۶۱/۳	۴۹	۳۸/۸	۳۱	بوی نامطبوع در بخش
کم	۱۶۷	۲/۰۹ $\pm$ ۰/۵۳۲	-	-	-	-	۱۸/۸	۱۵	۷۱/۳	۵۷	۱۰	۸	آشنا نبودن با محیط لیبر و زایمان
اصلا	۱۳۴	۱/۶۱ $\pm$ ۰/۴۷۱	-	-	-	-	-	-	۶۷/۵	۵۴	۳۲/۵	۲۶	فشرده بودن برنامه کارآموزی
کم	۱۷۴	۲۱/۵۳۷ $\pm$ ۱/۶۵۳	-	-	-	-	۳۱/۹۵	۲۷	۵۰/۸۳	۴۰	۱۷/۲۲	۱۳	کلی

از بین کلیه‌ی حیطه‌های بررسی شده حیطه مری و بالین با نمرات ۲۲۵ و ۲۵۴ دارای بالاترین عوامل استرس‌زا و حیطه شخصیت دانشجویان نمره ۱۳۲ دارای پایین‌ترین عامل استرس ارزیابی گردید (جدول ۵).

جدول ۵- مقایسه میانگین و انحراف معیار، توزیع فراوانی و نمره کلیه حیطه‌های عوامل استرس‌زای دانشجویان مامایی

نمره /رتبه	میانگین $\pm$ انحراف معیار	خیلی زیاد (۵)		زیاد (۴)		متوسط (۳)		کم (۲)		اصلاً (۱)		حیطه‌ها	
		تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد		
متوسط	۲۲۵	۲۸۰۵۰ $\pm$ ۲۸۷۳	-	-	۱۷۷۵	۱۴	۴۶	۳۷	۳۵/۲۵	۲۹	-	-	مری
کم	۱۷۱	۲/۰۸ $\pm$ ۱۴/۰۵	-	-	۵/۳۵	۴	۲۵	۲۰	۴۸/۵۷	۳۹	۲۱/۰۷	۱۷	مهارت دانشجویان
اصلاً	۱۳۲	۸۶۶ $\pm$ ۱۸۵	-	-	۲/۹۵	۱	۸/۱۸	۶	۴۵/۲۲	۳۷	۴۳/۶۳	۳۶	شخصیت دانشجویان
متوسط	۲۵۴	۳۲/۲ $\pm$ ۱/۵۱	-	-	۳۰	۲۴	۳۷/۷۲	۳۰	۲۵/۶۸	۲۰	۵/۹۰	۴	بالین
کم	۱۹۶	۱۷/۶۸ $\pm$ ۱/۶۱	-	-	۱۴/۲۸	۱۱	۳۵/۵۳	۲۹	۳۳/۰۳	۲۶	۱۷/۱۴	۱۳	احساسات ناخوشایند
کم	۱۹۶	۲۲/۴۲۵ $\pm$ ۲/۱۵۶	۲/۶۱	۲	۴/۴۳	۳	۳۷/۱۵	۳۱	۴۶/۲۵	۳۷	۸/۶۳	۷	تجربیات بالین
کم	۱۴۵	۱۰/۹۸ $\pm$ ۱/۴۳۵	-	-	-	-	۱۰	۸	۶۳/۱۲	۵۰	۲۶/۸۷	۲۱	بیمار
کم	۱۷۴	۲۱/۵۳۷ $\pm$ ۱/۶۵۳	-	-	-	-	۳۱/۹۵	۲۷	۵۰/۸۳	۴۰	۱۷/۲۲	۱۳	محیط آموزشی
کم	۱۸۹	۲/۱۳۷ $\pm$ ۱۶/۹۶۰	۲	۱	۸/۹۰	۷	۲۹/۳۷	۲۵	۴۳/۴۳	۳۴	۱۷/۳۴	۱۳	کلی

بیشترین مشکلات آموزش بالینی به ترتیب مربوط به عوامل مرتبط با مری، محیط بالینی، برنامه‌ی آموزشی، ارزشیابی بالینی و مشکلات مرتبط با بیماران بوده است (۶). ولی در پژوهش اخوان اکبری احساسات ناخوشایند، تجربیات بالینی، تجارب تحقیق‌آمیز، ارتباط بین فردی، برنامه‌ریزی آموزشی و محیط آموزشی به ترتیب از درجه استرس‌زایی بالایی برخوردار بودند (۱۲). در مطالعه دربان هم هم‌راستا با مطالعه ما بیشترین استرس آزمودنی‌ها به ترتیب در حوزه‌ی مری، محیط بالین و دانشجویان بود (۱۳).

در حیطه‌ی مری وجود ارتباط غیرمؤثر بین مری و دانشجویان بالاترین عامل استرس بود، شاید چون مری در زمان خاص حضور ندارد کارکنان اوامر خود را به دانشجویان ارائه می‌دهند. در مطالعه پورحیدری حاضر مشخص شد که در این حیطه، تذکر مری در حضور بیمار و تذکر مری در حضور پرسنل و پزشکان بیشترین عامل استرس‌زا را دارد (۱۱). نتایج پژوهش ساکی نیز مؤید این نکته بود که هتک حرمت مری به دانشجویان در حضور سایرین و وجود ارتباط غیرمؤثر بین مری و دانشجویان در کارآموزی‌ها از عوامل مهم ایجادکننده استرس است (۱۴). در مطالعه ضیائی حیطه‌ی ارتباطات بین فردی با سه حیطه‌ی احساس‌های ناخوشایند، برنامه‌ریزی آموزشی و تجارب تحقیق‌آمیز همبستگی مثبت

بحث و نتیجه‌گیری

مامایی به عنوان شاخه‌ای از علوم پزشکی دارای نقش‌های گسترده‌ای است که خدمات آن موجب حفظ و ارتقای سطح سلامت جامعه می‌گردد. لذا با توجه به حساسیت این رشته و درصد بالای نیاز به مهارت‌های تخصصی و تکنیک‌های بالینی و همچنین فوریت داشتن بسیاری از اقدامات در مامایی، اطمینان از دستیابی به اهداف آموزش بالینی و آموزش خوب و کامل این دانشجویان و به دور از هر گونه استرس نقش به‌سزایی در بالا بردن کیفیت خدمات این رشته دارد. در مطالعه حاضر عوامل استرس‌زای دانشجویان مامایی دانشگاه آزاد خراسان شمالی در بالین بررسی شد. در این راستا، براساس نتایج به دست آمده حیطه‌ی بالین دارای بیشترین عامل استرس‌زا بود. در همین راستا، در مطالعه‌ی طوسی هم مشخص شد که تنها ۴۰ درصد از فارغ‌التحصیلان از کیفیت ارزیابی بالینی خود راضی بودند، زیرا با مهم‌ترین چالش‌ها در بخش‌های بالینی و زایمان، با کارکنان مامایی و دستیاران زنان مواجه بودند (۱). یافته‌های پژوهش داودی هم نشان داد که استرس‌آورترین عوامل موجود در بالین از دیدگاه دانشجویان به ترتیب شامل: استرس ناشی از احساسات ناخوشایند، تجربه‌های تحقیق‌آمیز، کارهای بالینی و نهایتاً ارتباط بین فردی می‌باشد (۱۰). در همین راستا، مطالعه‌ی مجیبی نیز حاکی از آن بود که

توسط مربی بود. با بازخورد منطقی‌تر، انتظار می‌رود دانشجویان انگیزه بیشتری برای انجام کار بهتر داشته باشند (۱۱). در همین راستا در بررسی میدی بیشترین میزان استرس در زمینه آموزش بالینی در دانشجویهای مامایی و اتاق عمل مربوط به قسمت احساسات ناخوشایند بوده است (۱۷).

در حیطه بالین نبود رختکن در بخش برای دانشجویان مامایی بالاترین عامل استرس بود. در مطالعه اخوان هم عدم وجود امکانات رفاهی در محیط بالینی تشش‌زاترین عامل در حیطه محیط آموزشی بود (۱۳). در حالی که پورحیدری خاطر نشان شد که در این حیطه بیشترین استرس مربوط به رفتار نامناسب ماماها و کمترین عامل استرس‌زا، تعداد زیاد بیمار در بخش، نوع تجهیزات موجود در اتاق زایمان و رفتار پرسنل خدماتی بود (۱۱).

در حیطه شخصیت دانشجو نداشتن اعتماد به نفس بالاترین عامل استرس بود. وقتی حمایت کافی از دانشجو وجود داشته باشد، نتیجه این گونه حمایت- فراهم کردن راهنمایی و نظارت، رشد اعتماد به نفس و پیشرفت در یادگیری است.

در حیطه تجربیات بالینی عدم توانایی کنترل مرحله دوم زایمان بالاترین عامل استرس بود. در مطالعه اخوان هم در حیطه تجربیات بالینی، ترمیم پارگی‌های کانال زایمانی، کنترل مرحله دوم زایمان و انجام اپی‌زیاتومی به ترتیب بیشترین نمره تشش را به خود اختصاص دادند (۱۲). در همین راستا، نتایج مطالعه پورحیدری نشان داد که در حیطه تجربیات بالینی، بیشترین عوامل استرس‌زا شامل نداشتن مهارت‌های بالینی لازم و کنترل بیماران پرخطر " و کمترین استرس در این حیطه مربوط به " کنترل بیمار در مرحله اول زایمان و معاینه واژینال بود (۱۱). این مسأله مهمی است که ماماها یاد بگیرند چگونه بدون این که دچار تشش، اضطراب یا احساسات نامطلوب شوند، در لحظات حساس و سرنوشت‌ساز از مادر بدون هیچ استرسی حمایت نمایند و بتوانند زایمانی ایمن برای مادر و نوزاد فراهم کنند.

در حیطه بیمار مراقبت ناکافی بیماران از جانب پزشکان و وضعیت روحی بد بیمار بالاترین عامل استرس بود. در پژوهش جاجوندیان نیز که به بررسی عوامل استرس‌زا در آموزش بالینی دانشجویهای پرستاری پرداخته بود؛ نتایج نشان داده که بیشترین عوامل استرس‌زا در قسمت ارتباط

نشان داد (۱۵). در همین راستا در مطالعه توکلی هم عامل عدم حمایت استاد از دانشجو در محیط بالین یکی از مهمترین عوامل استرس‌زا مطرح شده است (۱۶). و هم چنین در مطالعه میدی و داوودی هم تذکر مربی در حضور پرسنل و پزشکان بالاترین مورد استرس‌زا بود (۱۷، ۱۰). توجه به مجموع پرتش‌ترین فاکتورهای آموزش بالینی نشان می‌دهد که در بطن همگی آن‌ها مشکل حمایت مربی نهفته است. هم چنین نتایج فوق حاکی از اهمیت بررسی نحوه ارتباط مربی با دانشجو می‌باشد. برخورد صحیح با دانشجو عامل مهمی در علاقه‌مندی او نسبت به بالین می‌گردد. تعامل نامناسب بین دانشجو و مربی و عدم ارتباط مناسب بین آن‌ها نیز می‌تواند بر روی عوامل استرس‌زا در بالین مؤثر باشد. شاید مشکلات ارتباطی بین مربی و دانشجو و استفاده از مربیان کم تجربه که مهارت برقراری ارتباط را به خوبی نمی‌دانند و یا شرایط کاری نامناسب و عدم ثبات کاری آنان باشد که سبب عصبانیت و تشویش آن‌ها می‌گردد.

در حیطه مهارت دانشجو ترس از موارد ناشناخته بالاترین عامل استرس بود. همچنین در پژوهش حارث‌آبادی در حیطه عوامل مربوط به مهارت دانشجو، ترس از آسیب رساندن به بیمار از جمله عامل استرس‌زا محسوب می‌شد (۵). معمولاً دانشجویان نگران انجام اشتباهاتی ناشی از دانش و مهارت ناکافی می‌باشند. مسلماً ترس از عوامل ناشناخته‌ای که بتواند بیمار را آسیب بزند برای دانشجو می‌تواند استرس‌زا باشد.

در حیطه احساسات ناخوشایند نداشتن مهارت بالینی در آمیخته‌های ترم‌های پیش بالاترین عامل استرس بود. در تحقیق حارث‌آبادی یافته‌های پژوهش نشان داد مهم‌ترین منبع تشش‌زای دانشجویان مامایی مربوط به حیطه احساسات ناخوشایند بی‌قراری و درد کشیدن مادران در لیبر بود (۵). همچنین اخوان اکبری و همکاران ترس از مرگ جنین یا نوزاد را استرس‌زاترین عامل در این حیطه می‌دانند (۱۲). همچنین پژوهشی با هدف بررسی عوامل استرس‌زا از دیدگاه دانشجویان دانشکده پرستاری کرمان انجام شد. براساس نتایج، بیشترین ناحیه‌ی تشش‌زا به ترتیب مربوط به حوزه هیجان‌ات ناخوشایند، تجربیات بالینی، احساسات ناخوشایند، محیط آموزشی و روابط بین فردی بود (۱۸). در مطالعه پورحیدری در حیطه احساسات ناخوشایند، بیشترین عامل استرس‌زا برای دانشجویان عدم حمایت مربی از دانشجو و " تبعیض گذاشتن بین دانشجویان

در انتها پیشنهاد می‌شود جهت تسهیل یادگیری دانشجویان و دستیابی به اهداف آموزش بالینی و به منظور جلوگیری از اثرات روان‌شناختی و جسمی ناشی از استرس بر دانشجویان، تأمل درباره عوامل استرس‌زای آموزشی جهت کاهش احساسات منفی طی کارآموزی، از مدرسین بالینی کارآموزده و متعهد که اصلی‌ترین و مهمترین تأثیر را در آموزش بالینی در اتاق زایمان را دارند، استفاده گردد. با آگاهی از منابع تنش‌زا، محدود کردن آن و یا بالا بردن سطح آگاهی علمی و حرفه‌ای دانشجویان سازگاری آنان را نسبت به موقعیت‌های مختلف افزایش داد و محیط مناسبی را برای آموزش فراهم آورد. همچنین توصیه می‌شود با فراهم نمودن محیط مناسب بالینی، برنامه‌ریزی آموزشی دقیق و آشنایی پرسنل با اهداف کارآموزی دانشجویان و سهیم نمودن آن‌ها در آموزش دانشجویان از عوامل ایجاد استرس در دانشجویان مامایی کم کرد. به دلیل تعداد محدود دانشجویان در این واحد دانشگاهی توصیه می‌شود این مطالعه با تعداد بیشتر انجام شود.

با توجه به یافته‌های پژوهش، وجود برنامه‌ریزی براساس مدیریت تنش و مطابق با مشکلات دانشجویان ضروری به نظر می‌رسد برای کاهش میزان تنش در دانشجویان مامایی لازم است در فرآیندهای بالینی با منابع تنش‌زا شناسایی شده مقابله شود تا دانشجویان بتوانند پس از فراغت از تحصیل به عنوان یک نیروی با ثبات و کارآمد به انجام وظایف شغلی خود بپردازند. همچنین آشنا نمودن دانشجویان با عوامل تنش‌زا و نحوه مقابله با آن، افزایش دانش و مهارت مربیان برای کاهش تنش و تشکیل کمیته‌هایی برای نظارت بر محیط‌های بالینی پیشنهاد می‌گردد.

تشکر و قدردانی

نویسندگان از همکاری صمیمانه دانشجویان پرستاری و مامایی دانشگاه علوم پزشکی بجنورد که در انجام این پژوهش یاری رساندند، تشکر و قدردانی می‌نمایند.

بین فردی و ارتباط با پزشک است (۱۹). در صورتی که در مطالعه پورحیدری کمترین استرس در این حیطه مربوط به بی‌قراری و درد کشیدن بیماران بود. در مطالعه مدیری درد و رنج بیمار به عنوان عامل استرس‌زا معرفی گردیده است (۱۷). شاید این تفاوت‌ها ناشی از این باشد که درد زایمان، دردی فیزیولوژیک، قابل پیش‌بینی، مورد انتظار و موقت است و دانشجویان انتظار درد زایمان را دارند ولی به هر حال عدم مراقبت کافی از بیمار یا مادر، سبب خلدشه‌دار شدن حس عاطفی دانشجویان و احساس بیهودگی در آنان می‌گردد که خود می‌تواند سبب استرس و اضطراب گردد.

در حیطه محیط آموزشی روشن نبودن اهداف بالاترین عامل استرس بود. در مطالعه اخوان در حیطه برنامه‌ریزی آموزشی عدم تطابق بین آموخته‌های تئوری و محیط بالینی مهم‌ترین عامل تنش‌زا بود (۱۲). در مطالعه پورحیدری بیشترین استرس مربوط به تفاوت بین نظرات مربیان در خصوص یک پروسیجر و زیاد بودن اعضای گروه در کارآموزی بود (۱۱). در پژوهش حارث‌آبادی هم، در حیطه‌ی عوامل مربوط به محیط آموزشی بیشترین عوامل تنش‌زا زیاد بودن ساعات کارآموزی و روشن نبودن اهداف کارآموزی بود (۵).

در مطالعه تحلیل محتوای کیفی که با استفاده از مصاحبه نیمه ساختاریافته چهره‌به‌چهره انجام شد. در بررسی تجارب دانشجویان پرستاری از رویارویی با عوامل استرس‌زای بالینی، عنوان شد آگاهی دانشجویان استراتژی مقابله‌ای را افزایش می‌دهد. مسئولین دانشگاهی در شناخت راهبردهای مقابله‌ای دانشجویان با استرس در محیط بالینی، می‌توانند آموزش‌های لازم را در زمینه راهبردهای مقابله‌ای مؤثر به دانشجویان ارائه دهند (۲۰).

در مطالعه‌ی کیفی دیگر، دانشجویان مامایی از سه دانشگاه ایران شرکت کردند. یافته‌های این مطالعه تصویر روشنی از عوامل و مکانیسم‌های دخیل در یادگیری مهارت‌های بالینی توسط دانشجویان مامایی ارائه کرده است. این مطالعه نشان داد که دانشجویان در حین یادگیری مهارت‌های بالینی مامایی مشکلات و نگرانی‌هایی داشتند و مربیان مامایی باید مطالعات بیشتری را برای مقابله با این مسائل در یادگیری مهارت‌های بالینی انجام دهند (۲۱).

رؤیا جاجوندیان (نویسنده اول) ارائه موضوع ۲۰ درصد؛ میترا مهدویان (نویسنده دوم و مسئول) نگارش پروپوزال، بازمینی و نگارش مقاله و تجزیه و تحلیل داده‌ها ۵۰ درصد؛ اکرم اصلانی (نویسنده سوم) گردآوری داده‌ها ۱۰ درصد؛ سمیه مکوندی (نویسنده چهارم) گردآوری داده‌ها ۱۰ درصد؛ لیلا کریمی (نویسنده پنجم) گردآوری داده‌ها ۱۰ درصد.

حمایت مالی

این مقاله از طرف هیچ گونه نهاد یا مؤسسه‌ای حمایت مالی نشده و تمام منابع مالی آن از طرف نویسندگان تأمین شده است.

تأییدیه اخلاقی

این مقاله برگرفته از طرح تحقیقاتی مصوب دانشگاه آزاد اسلامی واحد

بجنورد و کد اخلاقی IR.IAU.BOJNOURD.REC.1400.010

در دانشگاه علوم پزشکی بجنورد می‌باشد.

تعارض منافع

هیچ گونه تعارض منافی از جانب نویسندگان اعلام نشده است.

سهم نویسندگان

References

- Toosi M, Modarres M, Amini M, Geranmayeh M. A survey of midwifery graduates' opinions about midwifery education in Iran: Across-sectional study. *BMC Med Educ*. 2021; 21:340. DOI: 10.1186/s12909-021-02764-y
- Rezaei B, Falahati J, Beheshtizadeh R. Stress, stressors and related factors in clinical learning of midwifery students in Iran: A cross sectional study. *BMC Med Educ*. 2020; 20(1):1-10 DOI: 10.1186/s12909-020-1970-7
- Arfaie K. Priorities of clinical education evaluation from nursing and midwifery students' perspective. *Iran Journal of Nursing*. 2012; 25(75):71-7. [In Persian]
- Jahanpour F, Sharif F, Salsali M, Kaveh MH, Williams LM. Clinical decision-making in senior nursing students in Iran. *Int J Nurs Pract*. 2010; 16(6):595-602. DOI: 10.1111/j.1440-172X.2010.01886.x
- Haresabadi M, Tabatabaeichehr M, Rezaeian SM, Mehrabi Bardar M. Stress sources and its related factors in clinical training of midwifery students in North Khorasan University of Medical Sciences in 2011. *Journal of North Khorasan University of Medical Sciences*. 2014; 5(5):969-76. [In Persian] DOI: 10.29252/jnkums.5.5.S5.969
- Mohebbi Z, Rambod M, Hashemi F, Mohammadi HR, Setoudeh G, Najafi DS. View point of the nursing students on challenges in clinical training, Shiraz, Iran. *Hormozgan Med J*. 2012; 16(5):377-83. [In Persian]
- Niknami M, Dehghani F, Bouraki S, Kazem Nejad Leili E, Soleimani R. Strategies among students of Guilan University of Medical Sciences. *J Holist Nurs Midwifery*. 2014; 24(4):62-8. [In Persian]
- Pazokian M, Rassouli M. Challenges of nursing clinical education in world. *Journal of Medical Education Development*. 2012; 5(8):18-26. [In Persian]
- Sharghi NR, Alami A, Khosravan S, Mansoorian MR, Ekrami A. Academic training and clinical placement problems to achieve nursing competency. *J Adv Med Educ Prof*. 2015; 3(1):15-20. PMID: 25587548
- Hosseinie S. Analysis of stressful factors in clinical education from student view point of Ferdows Paramedic School. *J Educ Ethics Nurs*. 2018; 7(3):8-15. [In Persian] DOI: 10.52547/ethicnurs.7.3.4.8
- Poorheidari M, Delavarian ZM, Yahyaei S, Montazeri A. Study of the stressful experiences of midwifery students during clinical education in the labor room. *Research in Medical Education*. 2018; 9(4):58-66. [In Persian]
- Akhavanakbari P, Mashoufi M, Mustafa Zadeh F, Allahyari I, Vosoughi N, Hatami R. Tension factors in clinical education of midwifery students of medical sciences university ardabil in the laboar and delivery room. *Health And Care*. 2011; 11(3):40-8. [In Persian]
- Darban F, Bagheri M, Behnam Vashani H, Hajiabadi F. Evaluation of stressors in clinical education from the perspective of nursing students of Mashhad School of Nursing and Midwifery. *Horizons of Medical Education*

- Development, 2020; 11(1):64-78. DOI: 10.22038/hmed.2020.50395.1058
14. Saki M, Gholami M, Jariani M, Asti P, Saki M. The study of stressful factors in clinical education for nursing students studying in Nursing and Midwifery College in KhorramAbad. *Nursing and Midwifery Journal*. 2012; 10(2):219-25. [In Persian]
  15. Ziaee S. Clinical education stressors from the view point of Midwifery Students of Islamic Azad University, Kazerun Branch. *DSME*. 2014; 1(2):27-36. [In Persian]
  16. Tavakoli MR, Khazei T, Tolayat M, Ghorbani S. The quality of clinical education from the viewpoints of students and instructors of paramedical and nursing-obstetrics schools of Birjand University of Medical Sciences. *Daneshvar Medicine*. 2014; 22(1):41-8. [In Persian]
  17. Moridi G, Valiee S, Khaledi S, Fathi M, Shafiean M, Gharibi F. Clinical education stressors from the perspective of students of nursing, midwifery, and operating room: A study in Kurdistan University of Medical Sciences. *Iranian Journal of Medical Education*. 2012; 11(7):675-84. [In Persian]
  18. Moridi G, Khaledi S, Valiee S. Clinical training stress-inducing factors from the students' viewpoint: A questionnaire-based study. *Nurse Educ Pract*. 2014; 14(2):160-3. DOI: 10.1016/j.nepr.2013.08.001
  19. Jajvandian RJA, Rahmati K. Determination of stressful factors in clinical education from student view point of Islamic azad university of Bojnord. *Education in Medical Science*. 2010; 6(5):239-8. [In Persian]
  20. Rafati F, Nouhi E, Sabzevari S, Dehghan-Nayeri N. Coping strategies of nursing students for dealing with stress in clinical setting: A qualitative study. *Electron Physician*. 2017; 9(12):6120-28. DOI: 10.19082/6120
  21. Ahmadi G, Shahriari M, Keyvanara M, Kohan S. Midwifery students' experiences of learning clinical skills in Iran: A qualitative study. *Int J Med Educ*. 2018; 9:64-71. DOI: 10.5116/ijme.5a88.0344

Examining the stress factors of clinical education midwifery students of Islamic Azad University of North Khorasan

Roya Jajvandian¹, Mitra Mahdavian², Akram aslani³, Somayeh Makvandi⁴,
Leyla Karimi⁵

1. MSc, Physiology, Department of Nursing, Faculty of Nursing and Midwifery. Bojnourd Branch, Islamic Azad University, Bojnourd, Iran.
2. PhD, Reproductive Health, Department of Midwifery, Faculty of Nursing and Midwifery. Bojnourd Branch, Islamic Azad University, Bojnourd, Iran.
3. MSc, Midwifery, Department of Midwifery, Faculty of Nursing and Midwifery. Bojnourd Branch, Islamic Azad University, Bojnourd, Iran.
4. PhD, Reproductive Health, Department of Midwifery, Faculty of Nursing and Midwifery. Ahvaz Branch, Islamic Azad University, Ahvaz, Iran.
5. PhD, Reproductive Health, Department of Nursing, Faculty of Nursing, Baghiatallah University, Tehran, Iran.

Abstract

Introduction: Midwifery services comprise community health. In addition to the tensions of the educational environment, the students of this field are also exposed to the tensions of the clinical environment. With consideration to the importance of midwifery education, the current research was conducted with the aim of determining the stress factors in the clinical education of midwifery students.

Methods: This cross-sectional goal-oriented study was conducted in the fall of 1400. The research tools consisted of a personal information questionnaire and a survey questionnaire on stress factors in clinical education, including stress factors in eight areas, which were distributed among 85 midwifery students in North Khorasan province. Then, the data were analyzed using the statistical software SPSS 23 and statistical indicators of mean, standard deviation, frequency distribution and Chi-square.

Results: 80 out of 85 students completed the questionnaires. Clinical stressors were generally ranked as low stress with a score of 189. The areas of unpleasant feelings and clinical experiences, patient, educational environment and student's skills were ranked as low stress with the respective scores of 196, 145, 174, 171. Clinical instructor and clinical experiences areas with scores of 225 and 254 ranked as medium stress. The student's personality was ranked as stress-free with a score of 132.

Conclusion: Considering the higher level of stress in the areas of the instructor and clinical experiences, it is necessary to reduce the tension by dealing with its sources so that the students can perform their duties as stable and efficient forces after graduation.

Keywords: Stressful Factors, Clinical Education, Midwifery Students.

Correspondence:

Mitra Mahdavian, PhD,
Department of Midwifery,
Faculty of Nursing and
Midwifery, Bojnourd Branch
Islamic Azad University,
Bojnourd, Iran.

ORCID:

0000-0003-4381-7902

Email:

mitramahdavian1971@gmail.com

Original Article

Received: 2022 Apr 22 Accepted: 2022 Sep 21

Citation: Jahboubijvandian R, Mahdavian M, Aslani A, Makvandi S, Karimi L. Examining the stress factors of clinical education Midwifery and students of Islamic Azad University of North Khorasan. *Development Strategies in Medical Education*. 2022; 9(1):54-64.